

Naar een werkinstrument voor het waarderen van
privaatrechtelijke archieven.
Waarderen van kabinetsarchieven als casestudy

Eindrapport

Florian Daemen
2019

In samenwerking met:

Inhoud

1. Aanleiding en opzet van het project.....	2
2. Doelstellingen.....	3
3. Afbakening.....	3
4. Definities.....	4
5. Projectplan.....	5
6. Samenstelling van het projectteam, de stuurgroep en klankbordgroep.....	7
7. Projectverloop en -resultaten.....	10
7.1. Vooronderzoek.....	10
7.2. Macrowaardering.....	16
7.3. Microwaardering.....	18
7.4. Werkinstrument.....	21
7.5. Casestudy.....	21
8. Kennisontwikkeling en -deling.....	27
9. Evaluatie en vervolgstappen.....	28

1. Aanleiding en opzet van het project

Archiefbank Vlaanderen is een landelijk erkende organisatie met expertise omtrent privaat archivalisch erfgoed. Naast het in kaart brengen van private archieven en archiefcollecties, ondersteunt Archiefbank ook de ontsluiting, bewaring en valorisatie van deze bestanden. In 2017 richtte Archiefbank Archiefpunt op als advies- en overlegplatform voor de (her)bestemming van private archieven. Aangezien waarderen reeds ingang had gevonden binnen de bredere erfgoedsector, leek het vanzelfsprekend dat het ook een rol kon spelen bij de herbestemming en het beheer van private archieven. Om efficiënt, snel en verantwoord private archieven te kunnen waarderen, nam Archiefbank de ambitie op om een algemene tool te ontwikkelen voor de waardering van privaatrechtelijke archiefbestanden.

Als voorbereiding op de ontwikkeling van de algemene tool, en om haar expertise inzake waardering te vergroten, besloot Archiefbank om een pilootproject uit te werken rond de waardering van ministeriële kabinetsarchieven.

De term “ministeriële kabinetsarchieven” slaat op de archieven die zijn voortgebracht door de kabinetten van de vele ministers, staatssecretarissen en regeringscommissarissen die België rijk is. De medewerkers van deze kabinetten houden zich in de eerste plaats bezig met het voorbereiden en opvolgen van het regeringsbeleid, maar vervullen ook persoonlijke taken voor het regeringslid. Kabinetsarchieven zijn belangrijke bronnen voor historisch, politicologisch en bestuurskundig onderzoek, maar door hun complexe en kwetsbare karakter zijn ze tot nu toe nauwelijks ontsloten.

Een complicerende factor is het onduidelijke wettelijke statuut van de kabinetsarchieven, dat verschilt naargelang het bestuursniveau waartoe het kabinet behoort. Zo zijn de federale en Vlaamse kabinetsarchieven niet opgenomen in de federale Archiefwet of het Vlaamse Bestuursdecreet, waardoor ze strikt gezien een privaatrechtelijk statuut hebben. De kabinetsarchieven van het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn daarentegen wel opgenomen in de respectievelijke archiefwetgeving. Het is momenteel onduidelijk of kabinetsarchieven gezien moeten worden als beleidsarchief, of als private archieven. Bovendien liggen deze archieven ook op het snijvlak tussen organisatie- en persoonsarchief. Als gevolg van dit ambigue statuut is het lot van kabinetsarchieven vaak zeer onzeker. Regeringsleden beschouwen het kabinetsarchief doorgaans als een deel van hun persoonlijk archief waarover ze volledig vrij kunnen beschikken. In het verleden heeft dit er geregeld toe geleid dat kabinetsarchieven in hun geheel vernietigd werden om te vermijden dat derden inzage konden krijgen in als vertrouwelijk beschouwde dossiers. Hoewel de situatie de laatste jaren sterk verbeterd is, gebeuren overdrachten nog steeds niet altijd even vlot.

Daarenboven stelt de verwerking van kabinetsarchieven de archiefinstellingen voor een aantal praktische problemen. Kabinetsarchieven zijn omvangrijk, hebben meestal een gebrekkige ordening en vertonen inhoudelijk grote kwaliteitsverschillen. Daarenboven zijn ze meestal onvolledig en is de ontsluiting arbeidsintensief. Gekoppeld aan het gebrek aan voldoende expertise inzake het beheer van kabinetsarchieven bij de bewarende archiefinstellingen, heeft deze situatie ervoor gezorgd dat de overgedragen kabinetsarchieven grotendeels onverwerkt zijn gebleven.

Er was dus niet alleen nood aan een helder afsprakenkader rond de waardering en bestemming van kabinetsarchieven, maar ook aan richtlijnen om ze op een vlotte en verantwoorde manier te kunnen ontsluiten. Via dit project wilde Archiefbank voor beide problemen een oplossing formuleren.

Als expertisecentrum bewaart Archiefbank zelf geen archiefbestanden. Voor het project werd er intensief samengewerkt met de Vlaamse en federale archiefinstellingen die wel kabinetsarchieven

bewaren. De projectpartners waren ADVN, Amsab-ISG, KADOC-KU Leuven, Liberas/Liberaal Archief, en het Algemeen Rijksarchief en het Rijksarchief in de Provinciën.

2. Doelstellingen

Het project had drie concrete doelstellingen:

1. Het verzamelen en bijeenbrengen van de bestaande kennis over kabinetten en hun archieven, om zo een werkkader te creëren waarbinnen kabinetsarchieven vlot en verantwoord gewaardeerd en ontsloten kunnen worden.
2. Duidelijkheid scheppen over het wettelijke statuut van de kabinetsarchieven om zo een verder inzicht te krijgen in de wisselwerking tussen privaatrechtelijke en publieke archieven.
3. Een eerste stap zetten richting de ontwikkeling van een algemene tool voor de waardering van privaatrechtelijke archieven.

Het project moest nagaan welke meerwaarde waarden kon bieden voor archieven en in hoeverre de bestaande waarderingsmethodes hiervoor geschikt waren. De focus van het project lag weliswaar op de kabinetsarchieven, maar dat belet niet dat de gebruikte methode een blauwdruk kan vormen voor een meer algemeen waarderingsmodel voor private archieven. Voor het project werd er een verder onderscheid gemaakt tussen twee niveaus van waarden:

- a) Macrowaardering: het waarden op archiefniveau
- b) Microwaardering: het waarden op reeks- en stukniveau

De resultaten van het project werden samengebracht in een werkinstrument voor de waardering, selectie en ontsluiting van kabinetsarchieven. Dit instrument reikt archivariissen de nodige richtlijnen aan voor de selectie en ontsluiting van kabinetsarchieven, en is tegelijkertijd een praktijkvoorbeeld van het gebruik van waarderingsmethodes als onderdeel van het archiefbeheer.

3. Afbakening

De focus van het project lag op de ministeriële kabinetten van de federale en Vlaamse regeringen, zijnde de kabinetten van alle Vlaamse ministers en van alle ministers, staatssecretarissen en regeringscommissarissen van de federale regering.¹ Hoewel het project gefinancierd werd met subsidies van de Vlaamse Overheid, werd het als verantwoord geacht om ook de federale kabinetsarchieven in het project op te nemen. De federale en Vlaamse kabinetsarchieven hebben een vergelijkbaar wettelijk statuut en vertonen dezelfde kenmerken en eigenschappen. Daarenboven bewaren de Vlaamse privaatrechtelijke archiefinstellingen (ADVN, Amsab-ISG, KADOC-KU Leuven en Liberas/Liberaal Archief) kabinetsarchieven van beide niveaus. Dankzij de opname van de federale kabinetten, kon tevens het Rijksarchief en zijn expertise omtrent kabinetsarchieven bij het project betrokken worden. De kabinetsarchieven van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en van het Franse Gewest hebben een ander wettelijk statuut (zie infra) en werden niet in het project opgenomen.

De projectpartners bewaren samen meer dan 200 kabinetsarchieven of onderdelen van kabinetsarchieven, goed voor een totale omvang van meer dan 14 strekkende kilometer. De omvang van de digitale collecties is momenteel niet bekend, maar zal de komende jaren stelselmatig toenemen. Het was niet de bedoeling om al deze archieven tijdens het project te verwerken, maar wel om een werkkader te creëren waarbinnen deze enorme bestanden de komende jaren verwerkt kunnen worden. Uit dit geheel

---

¹ Voor de federalisering van België was dit de nationale regering.

werden een aantal kabinetssarchieven geselecteerd om dienst te doen als onderwerp voor de casestudy (zie infra).

Naast ministeriële kabinetten bestaan er in België ook provinciale en gemeentelijke (stedelijke) kabinetssarchieven. Deze werden omwille van praktische overwegingen eveneens buiten beschouwing van het project gelaten. De door het project verkregen resultaten kunnen later ook op deze niveaus worden toegepast, hoewel er bijkomend onderzoek nodig is om de gelijkenissen en verschillen met de ministeriële kabinetten in kaart te brengen.

4. Definities

Een aantal kernconcepten die in dit rapport gebruikt worden, worden als volgt gedefinieerd:

Waarderen: Het proces van onderzoeken, begrijpen en vastleggen van verschillende erfgoedwaarden op een rationele en gestructureerde wijze.² Een waardering wordt doorgaans uitgevoerd aan de hand van vaste, op voorhand gedefinieerde criteria, en kan zowel op afzonderlijke stukken als op collecties in hun geheel worden uitgevoerd. Het eindproduct van een waardering is een waardeoordeel, dat als basis dient voor het verdere beheer van het erfgoedobject of -collectie.

Macrowaarderen: Het waarderen van een volledige collectie als één geheel. In het geval van archieven is dit waarderen op archiefniveau. Bij macrowaardering wordt er gekeken naar de waarde en kenmerken die de collectie in haar geheel vertoont.

Microwaarderen: Het waarderen van afzonderlijke objecten. Binnen de context van archieven draait dit rond het waarderen van afzonderlijke archiefdocumenten en reeksen van documenten.

Ministeriële kabinetten: Ministeriële kabinetten zijn beleidsondersteunende organen die ten dienste staan van het regeringslid, met als kern een aantal beleidsadviseurs die hun functie tijdelijk vervullen en niet behoren tot de ambtelijke hiërarchie.³ Ze ondersteunen het regeringslid (minister, staatssecretaris of regeringscommissaris) bij de voorbereiding, totstandkoming en implementatie van zijn of haar beleid. Daarnaast voorzien ze het regeringslid ook van inhoudelijke en logistieke steun bij de uitvoering van zijn of haar privaat-politieke activiteiten. Het project ging specifiek over ministeriële kabinetten, maar binnen dit rapport wordt de term regelmatig afgekort tot “kabinetten”.

Kabinetssarchieven: De archieven die tot stand zijn gekomen als gevolg van de activiteiten van de ministeriële kabinetten. In het project kwamen enkel de archieven van ministeriële kabinetten aan bod. Provinciale en gemeentelijke kabinetten hebben eveneens eigen archieven.

---

² ‘Erfgoed waarderen’, *FARO*, 2018 (<https://faro.be/erfgoed-waarderen>). Geraadpleegd op 25 juli 2019.

³ C. PELGRIMS, *Ministeriële kabinetssleden en hun loopbaan. Tussen mythe en realiteit* (Instituut van de Overheid, Overheidsmanagement; 13), Leuven, 2001, 12.

5. Projectplan

Het project liep van 1 oktober 2018 tot en met 30 september 2019. Bij de start werd de volgende planning opgesteld:⁴

Definitiefase (oktober 2018)

- 1.1. Aanduiden van de stuurgroep als representatie van de projectpartners.
- 1.2. Aanduiden van de klankbordgroep als representatie van de onderzoekers en kabinetsmedewerkers.
- 1.3. Afbakenen en uitwerken van de inhoud en planning van het project.

Voorbereidingsfase (oktober 2018 - januari 2019)

- 2.1. Vooronderzoek naar bestaande waarderingsmethodes in het binnen- en buitenland:
De projectmedewerker onderzocht welke waarderingsmethoden courant worden gebruikt en in hoeverre ze toegepast kunnen worden op archieven.
- 2.2. Onderhouden van contacten met de projectpartners over de omgang, ervaringen en knelpunten inzake het beheer van kabinetsarchieven:
De projectmedewerker bracht op basis van contacten en interviews met de projectpartners de ervaringen, knelpunten en problemen inzake de ontsluiting en waardering van kabinetsarchieven in kaart. Deze informatie was nodig om het beoogde werkinstrument te kunnen afstellen op de situatie in het veld en de verwachtingen van de projectpartners.
- 2.3. Vooronderzoek naar de archiefvormer:
Op basis van literatuuronderzoek en interviews met gewezen en actieve kabinetsmedewerkers bracht de projectmedewerker alle beschikbare informatie met betrekking tot de structuur, functies, activiteiten, werkprocessen en archiefvorming van de kabinetten samen in een overzichtelijk geheel.
- 2.4. Onderzoek naar de wettelijke situatie van kabinetsarchieven:
Bij de aanvang van het project was het niet duidelijk welke gevolgen het wettelijk statuut van kabinetsarchieven had voor de bewaring, ontsluiting en waardering van deze archieven. De projectmedewerker onderzocht de relevante wetteksten en gaf een overzicht van de argumenten die pleiten voor respectievelijk een publiekrechtelijk of een privaatrechtelijk statuut.

De vaststellingen van het vooronderzoek werden samengebracht in een onderzoeksrapport, dat bestond uit de volgende onderdelen:

- Een rapport over de structuur, functies en werking van ministeriële kabinetten;
- Een rapport over het wettelijke statuut van de federale en Vlaamse kabinetsarchieven;
- Een rapport over de documentvorming bij ministeriële kabinetten;
- Een status quaestionis over de waardering en ontsluiting van kabinetsarchieven bij de projectpartners;
- Een rapport over de bestaande waarderingsmethodes in het binnen- en buitenland.

Realisatiefase (januari 2019 – juli 2019)

- 3.1. Uitwerken van een methode voor de macrowaardering voor kabinetsarchieven:
Op basis van het vooronderzoek naar waarderingsmethodes en in samenwerking met de stuur- en klankbordgroep werkte de projectmedewerker een methode uit voor de waardering van kabinetsarchieven op archiefniveau. Er werd gekozen om een waarderingsformulier samen te stellen. De stuurgroep en klankbordgroep voorzagen feedback op het formulier en de gebruikte

---

⁴ In de oorspronkelijke planning zou het project starten in september 2018 en lopen tot en met augustus 2019. Wegens vertragingen bij de aanwerving van de projectmedewerker, werd de timing van het project één maand opgeschoven.

criteria. Het formulier en de gebruikte criteria werden uitgetest op de door ADVN bewaarde kabinetsarchieven.

3.2. Uitwerken van een methode voor de microwaardering van kabinetsarchieven:

Op basis van het vooronderzoek naar documentvorming bij de kabinetten en in samenwerking met de stuur- en klankbordgroep werkte de projectmedewerker een beleid uit voor de microwaardering van kabinetsarchieven. De keuze viel op de samenstelling van een waarderingslijst, die de projectpartners in staat zou stellen om de door hen bewaarde kabinetsarchieven te waarderen, te ontsluiten en te selecteren op reeks- en stukniveau. Als afgeleide van de waarderingslijst stelde de projectmedewerker tevens een selectielijst samen die door de kabinetten gebruikt kon worden voor het beheer en de selectie van hun eigen archief. De stuurgroep en de klankbordgroep voorzagen zowel de waarderingslijst als de selectielijst van feedback. De waarderingslijst werd uitgetest aan de hand van twee door ADVN bewaarde kabinetsarchieven.

Het waarderingsformulier en de waarderingslijst maakten deel van een pakket tools voor de waardering, selectie en ontsluiting van ministeriële kabinetsarchieven. De twee waarderingsinstrumenten werden aangevuld met een contextstudie over de samenstelling, structuur, functies, werking en documentvorming van de kabinetten.⁵

Nazorgfase (juli 2019 - september 2019)

- 4.1. De projectresultaten, in de vorm van het werkinstrument en het onderzoeksrapport, werden ter beschikking gesteld aan de projectpartners en aan de archiefvormers.
- 4.2. Het project en zijn resultaten werden aan de sector en het brede publiek voorgesteld via artikels in verschillende wetenschappelijke tijdschriften en via de nieuwsbrieven van Archiefbank en de projectpartners. Tevens werd er een studienamiddag georganiseerd over het project.
- 4.3. De projectresultaten werden gedeeld via de websites van de projectpartners en van FARO. Die laatste omvat ook de *Toolbox waarderen*.

---

⁵ Aanvankelijk werd voorzien om al deze documenten onder te brengen in één werkinstrument, maar omwille van praktische overwegingen is besloten om ze als aparte documenten te behouden die los van elkaar gebruikt zouden kunnen worden.

6. Samenstelling van het projectteam, de stuurgroep en de klankbordgroep

Projectteam

Het project werd inhoudelijk verder uitgewerkt en uitgevoerd door Florian Daemen, die voor dit doel als projectmedewerker was aangenomen. De projectmedewerker deed het vooronderzoek, werkte de waarderingmethodes uit en stelde het werkinstrument samen. Hij werd hierbij ondersteund door de Technische Werkgroep van Archiefbank Vlaanderen (Sophie Bossaert, Karim Ettourki, Veerle Vandeputte, Michel Vermote en Katrien Weyns). De projectmedewerker en de Technische Werkgroep vormden samen het projectteam.

Stuurgroep

De projectpartners werden vertegenwoordigd door de stuurgroep. De taak van de stuurgroep bestond uit de begeleiding van de projectmedewerker bij de uitwerking van het project en het leveren van inhoudelijke feedback op de aangeleverde resultaten. De leden van de stuurgroep stonden tevens in voor de implementatie van de projectresultaten in de werking van de eigen archiefinstellingen. De stuurgroep bestond uit:

- Sébastien Baudart (Liberas/Liberaal Archief)
- Tom Cobbaert (ADVN)
- Johan Dambruyn (Algemeen Rijksarchief en Rijksarchief in de Provinciën)
- Godfried Kwanten (KADOC-KU Leuven)
- Martijn Vandenbroucke (Amsab-ISG)

Klankbordgroep

Alle leden van het projectteam en de stuurgroep hadden een achtergrond in de archiefsector. Aangezien het van belang was om ook de andere stakeholders en belanghebbenden bij het project te betrekken, werd er een klankbordgroep opgericht. De taak van de klankbordgroep bestond uit het leveren van feedback op de gepresenteerde projectresultaten en het aanbrengen van aanvullingen en alternatieve inzichten die de projectmedewerker anders over het hoofd zou hebben gezien. Bij de samenstelling van de klankbordgroep lag de focus op twee groepen:

- Kabinetsmedewerkers
- Onderzoekers

De kabinetsmedewerkers vertegenwoordigden binnen het project het standpunt van de archiefvormers. Hoewel hun interactie met de archiefinstellingen momenteel nog beperkt blijft tot louter de overdracht van het archief, is er vanuit verschillende hoeken wel interesse om de samenwerking te intensiveren. De archiefinstellingen kunnen een adviserende rol opnemen en de kabinetten begeleiden bij hun archiefbeheer. Aangezien het werkinstrument een belangrijk hulpmiddel zal vormen voor de ontsluiting van kabinetsarchieven, was het logisch om de kabinetten te betrekken bij de samenstelling ervan. Daarenboven zijn de archiefverantwoordelijken op het kabinet experts in hun eigen organisatie en werking en was hun feedback nodig om fouten in het werkinstrument te vermijden.

De onderzoekers namen binnen het project de rol in van eindgebruikers. Kabinetsarchieven worden immers vooral ontsloten met het oog op wetenschappelijk onderzoek, waardoor het van belang is om bij de waardering en selectie rekening te houden met de huidige en toekomstige onderzoekstrends. Tijdens het project was het de taak van de onderzoekers om aan te geven waarvoor ze kabinetsarchieven dachten te kunnen gebruiken en welke onderzoeksthema's voor hen het meest naar voren sprongen. Deze aanpak verminderde het risico op de vernietiging van belangrijke documenten en gaf de archivariissen een beter idee van hoe ze een kabinetsarchief zouden kunnen valoriseren. De wetenschappelijke disciplines die

het meeste baat hebben bij een goede ontsluiting van kabinetarchieven zijn de geschiedschrijving, de politicologie en de bestuurskunde. De onderzoekers werden vooral uit deze middens geselecteerd.

De volgende personen gaven feedback of namen deel aan de vergaderingen:

Kabinetsmedewerkers

Nick Bergmans	Kabinetssecretaris, kabinet Lydia Peeters (Open Vld)
Fabienne Blavier	Kabinetssecretaris, kabinet Sven Gatz (Open Vld)
Brigitte Degeest	Directeur Secretariaat, kabinet Maggie De Block (Open Vld)
Niek De Meester	Kabinetssecretaris, kabinet Koen Van Den Heuvel (CD&V)
Myriam Feys	Cel Contact met de Burger, kabinet Maggie De Block (Open Vld)
Eva Laus	Kabinetssecretaris, kabinet Geert Bourgeois (N-VA)
Kathleen Pauwels	Kabinetssecretaris, kabinet Ben Weyts (N-VA)

Onderzoekers

Koen Aerts	Onderzoeker UGent (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Geschiedenis)
Marleen Brans	Hoogleraar KU Leuven (Faculteit Sociale Wetenschappen, Instituut voor de Overheid)
Carl Devos	Hoogleraar UGent (Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Vakgroep Politieke Wetenschappen)
Benoît Henriët	Onderzoeker VUB (Faculteit Letteren en Wijsbegeerte, Vakgroep Geschiedenis)
Bjorn Kleizen	Onderzoeker UAntwerpen (Faculteit Sociale Wetenschappen, Departement Politieke Wetenschappen) ⁶
Martin Kohlrausch	Hoogleraar KU Leuven (Faculteit Letteren, Onderzoekseenheid Geschiedenis)
Pieter Moens	Onderzoeker UGent (Faculteit Politieke en Sociale Wetenschappen, Vakgroep Politieke Wetenschappen) ⁷
Koen Verhoest	Hoogleraar UAntwerpen (Faculteit Sociale Wetenschappen, Departement Politieke Wetenschappen)

Het voornemen was om zowel de federale als de Vlaamse kabinetten in dezelfde mate bij het project te betrekken, maar vanuit de federale kabinetten was er weinig respons op de uitnodiging om deel te nemen aan de klankbordgroep. Hierdoor waren de federale kabinetten er ondervetegenwoordigd. Daarenboven zorgden politieke ontwikkelingen en ministerwissels er meermaals voor dat kabinetsmedewerkers die voordien hadden toegezegd, plots niet meer beschikbaar waren. Met name het verlaten van de federale regering door de N-VA eind 2018 zorgde voor problemen, daar juist de federale N-VA-kabinetten de meeste interesse in het project hadden getoond.

Hoewel het aantal personen dat had toegezegd om deel te nemen aan de klankbordgroep groot was, vonden de vergaderingen in de praktijk met een kleiner aantal deelnemers plaats. Het was voor sommige leden immers moeilijk om ruimte in hun agenda te maken voor deze bijeenkomsten. Zij werden via de vergaderverslagen op de hoogte gehouden van het verloop van het project. Aparte vergaderingen voor respectievelijk de kabinetsmedewerkers en de onderzoekers leek als optie minder aangewezen. Juist de confrontatie van twee verschillende visies op het beheer en de ontsluiting van kabinetarchieven maakte deze bijeenkomsten interessant. Voor toekomstige projecten is het echter aan te raden om te werken met

---

⁶ Trad op als vervanger voor Koen Verhoest.

⁷ Trad op als vervanger voor Carl Devos.

een kleinere groep waarvan de leden meer tijd hebben voor het project en bijgevolg intensiever betrokken kunnen worden.

Door het technische karakter van het project werd ervoor gekozen om de klankbordgroep in te zetten in een feedbackrol. De projectmedewerker stelde, in samenspraak met het projectteam en de stuurgroep, alle documenten en onderdelen van het werkinstrument op en legde ze op verschillende momenten voor aan de klankbordgroep. Op basis van de geleverde feedback en bijkomende suggesties werden de nodige aanpassingen uitgevoerd. Daarnaast werd de klankbordgroep gevraagd om mee de waarderingscriteria af te bakenen en de onderzoeksmogelijkheden te definiëren. Aangezien deze elementen de basis vormden waarop alle onderdelen van het werkinstrument werden gebouwd, had de klankbordgroep op deze manier een rechtstreekse invloed op het eindresultaat van het project. Hoewel het oorspronkelijk niet in de agenda was ingepland, werd bij elke bijeenkomst van de klankbordgroep ook het archiefbeheer bij ministeriële kabinetten in het algemeen bediscussieerd. Deze gesprekken gingen onder meer over de rol die de archiefinstellingen zouden kunnen spelen bij het beheer van de kabinetsarchieven, over privacy en het beschermen van politiek gevoelig materiaal en over de problemen rond het overdragen en bewaren van e-mails en digitaal archief. De resultaten van deze discussies hadden weinig rechtstreekse gevolgen voor de inhoud van het werkinstrument, maar werden wel ter informatie overgemaakt aan de stuurgroep.

Er konden twee bijeenkomsten plaatsvinden:

- 11 maart 2019: Feedback op de waarderingslijst en een discussie over de onderzoeksmogelijkheden die kabinetsarchieven kunnen bieden.
- 20 juni 2019: Feedback op het volledige werkinstrument en de selectielijst.

Alle feedback en opmerkingen van de klankbordgroep werden verwerkt in latere versies van het werkinstrument. Daarnaast werden er ook enkele algemene suggesties geformuleerd. Naast voorstellen over de samenwerking tussen archiefinstellingen en kabinetten, werd er bijvoorbeeld gesuggereerd om de FOD Kanselarij van de Eerste Minister en het Departement Kanselarij en Bestuur te betrekken bij de begeleiding van de kabinetten bij hun archiefbeheer.

7. Projectverloop en -resultaten

7.1 Vooronderzoek

Tijdens het vooronderzoek werd beschikbare informatie over de kabinetten en hun archieven verzameld. De aandacht ging voornamelijk uit naar de volgende onderwerpen:

- 1) De samenstelling, structuur, functies en werking van ministeriële kabinetten;
- 2) Het wettelijke statuut van kabinetsarchieven;
- 3) De documentvorming en archiefbeheer bij de kabinetten;
- 4) De stand van zaken omtrent de verwerving en ontsluiting van kabinetsarchieven door de projectpartners;
- 5) De methodes voor het waarderen van erfgoedcollecties die in België en het buitenland gebruikt worden.

De resultaten van het vooronderzoek werden samengebracht in een onderzoeksrapport.⁸ Een overzicht van de belangrijkste conclusies wordt hieronder gegeven, maar voor een meer gedetailleerd verslag kan men het onderzoeksrapport raadplegen.

a. Samenstelling, structuur, functies en werking van kabinetten

Een van de grootste obstakels waarmee de projectpartners kampten, was het gebrek aan informatie betreffende de structuur en werking van de kabinetten. Op basis van literatuuronderzoek, de studie van bestaande archiveringsrichtlijnen en wetteksten, en interviews met gewezen en actieve kabinetsmedewerkers kon voldoende informatie over de aard, structuur, functies en werking van de kabinetten worden verzameld.

Door de grote variatie op het vlak van structuur en werking van de kabinetten, was het onmogelijk om enkel op basis van de organisatiestructuur een ordeningsmodel voor kabinetsarchieven op te stellen. Ondanks de onderlinge verschillen bleken de kabinetten wel steeds dezelfde basisfuncties te vervullen, wat een functioneel ordeningsmodel voor kabinetsarchieven mogelijk maakte. De functies van een ministerieel kabinet zijn als volgt:

- A. Beleidsgerelateerde functies
  - a) Voorbereiding en ondersteuning van het algemeen beleid
  - b) Voorbereiding en ondersteuning van de ministeriële bevoegdheden
  - c) Verzorgen van de communicatie en perswerking over het beleid
- B. Privaat-politieke functies
  - a) Verzorgen van het dienstbetoon
  - b) Opvolging van de activiteiten van de eigen politieke partij
  - c) Beheer van publieke en private niet-ministeriële mandaten
  - d) Voorbereiding van de verkiezingen
- C. Kabinetsondersteunende functies
  - a) Interne communicatie, coördinatie en overleg
  - b) Voorzien van logistieke ondersteuning aan het kabinet en het regeringslid
  - c) Personeelsbeheer
  - d) Economaat en financieel beheer
  - e) Archief- en documentbeheer

---

⁸ F. DAEMEN, Naar een werkinstrument voor het waarderen van privaatrechtelijke archieven. Kabinetsarchieven als casestudy. Onderzoeksrapport over de vorming, verwerving en waardering van kabinetsarchieven in Vlaanderen en Brussel, Antwerpen, 2019.

Er werd bijkomende aandacht besteed aan de vraag of ministeriële kabinetten nu privaatrechtelijke of publieke entiteiten zijn. Voor beide standpunten bleken er geldige argumenten te zijn.

Argumenten ten voordele van kabinetten als private organisaties:

- a) Kabinetsmedewerkers zijn rechtstreeks in dienst van het regeringslid, die volledig bepaalt wat hun takenpakket is en welk loon ze hiervoor ontvangen.
- b) Sinds de invoering van het Koninklijk Besluit van 2 oktober 1937 houdende het statuut van het Rijkspersoneel, ook wel bekend als het ‘statuut Camu’, worden de kabinetten niet tot de administratie gerekend.
- c) De hoofdtaak van veel kabinetsmedewerkers bestaat uit het ondersteunen van de privaatspolitieke activiteiten van het regeringslid.

Elementen die spreken ten voordele van een publiek statuut van kabinetten:

- a) Kabinetten worden gefinancierd met overheidsgeld en er zijn wettelijke bepalingen omtrent hun activiteiten en hun samenstelling. Kabinetten moeten zich financieel verantwoorden tegenover de kanselarij.
- b) Kabinetsmedewerkers worden altijd aangesteld per koninklijk of ministerieel besluit en de samenstelling wordt gecontroleerd door een parlementaire commissie.
- c) Een significant deel van de kabinetsmedewerkers zijn gedetacheerde ambtenaren.
- d) De hoofdtaak van de kabinetten is het voorbereiden en ondersteunen van het regeringsbeleid, een publieke functie.
- e) In het recent ingevoerde Bestuursdecreet worden de Vlaamse kabinetten expliciet genoemd als deel van de Vlaamse Regering. Hun archieven vallen ook onder de openbaarheid van bestuur.⁹

Uiteindelijk lopen de publieke en private aspecten van ministeriële kabinetten sterk in elkaar over en is het moeilijk om ze los van elkaar te zien. Daarom worden ministeriële kabinetten het best gedefinieerd als hybride publiek-private entiteiten die het raakpunt vormen tussen overheidsbestuur en partijpolitiek.

b. Het wettelijke statuut van kabinetsarchieven

Aansluitend op het gemengde karakter van de kabinetten zelf, is het ook niet evident om een sluitende uitspraak te doen over het wettelijke statuut van de kabinetsarchieven. Momenteel vallen de federale en Vlaamse kabinetsarchieven buiten het toepassingsgebied van respectievelijk de Archiefwet en het Bestuursdecreet, waardoor ze beschouwd worden als privaat archief. De oorzaak hiervan is het verzet van de regeringsleden en de kabinetten tegen een publiek statuut voor kabinetsarchieven.

Op 14 december 2017 dienden Kamerleden Vincent Van Peteghem en Roel Deseyn (beiden CD&V) een wetsvoorstel in tot wijziging van de Archiefwet. Het voorstel preciseerde dat kabinetsarchieven van federale regeringsleden na 50 jaar verplicht moeten worden overgedragen aan het Rijksarchief. Deze verplichting zou enkel gelden voor de publieke documenten, terwijl de persoonlijke documenten van het regeringslid privébezit bleven. Het wetsvoorstel heeft geen navolging gekregen. Men kan dan ook vragen stellen bij de wenselijkheid van de opsplitsing van alle kabinetsarchieven in een publiek en een privaat gedeelte. Dit is immers niet alleen in strijd met het structuur- en bestemmingsbeginsel dat door de archiefsector wordt gehanteerd, maar strookt evenmin met het hybride publiek-private karakter van deze archieven.

---

⁹ De Vlaamse kabinetten worden echter niet gerekend tot de Vlaamse administratie.

De grootste complicatie van dit private statuut is het feit dat de regeringsleden nog steeds volledig kunnen bepalen wat er met hun kabinetsarchief gebeurt. In het verleden heeft dit al meermaals geleid tot archieven die integraal vernietigd werden. Daarnaast kunnen er van overheidswege (Rijksarchief en de Vlaamse Coördinerende Archiefdienst) geen selectielijsten en richtlijnen voor het archiefbeheer worden opgelegd.

Het voordeel van het huidige statuut is dat zowel de federale als de Vlaamse kabinetsarchieven ook terecht kunnen bij de maatschappelijk-filosofische archief- en documentatiecentra die sinds 1985 door de Vlaamse overheid gesubsidieerd worden. Dit verdeelt de last van het bewaren en het ontsluiten van deze archieven over verschillende organisaties. De kabinetten zijn ook sneller geneigd om hun archieven over te dragen aan de archiefdiensten die aansluiten bij hun eigen politieke gedachtegoed. Een goede samenwerking met de archiefinstellingen kan ervoor zorgen dat de kabinetsarchieven niet nodeloos vernietigd worden en op termijn door het brede publiek kunnen worden geraadpleegd.

De projectpartners waren het met elkaar eens dat de huidige situatie waarschijnlijk de meest praktische is. Hoewel het Rijksarchief op zich wel vragende partij is voor een herziening van het statuut (van de federale archieven), moeten hier meteen ook bijkomende werkingsmiddelen tegenover staan. Een publiek statuut voor de federale kabinetsarchieven zou immers betekenen dat de verantwoordelijkheid voor het beheren, bewaren en ontsluiten van deze archieven volledig terecht komt bij het Rijksarchief, dat echter over onvoldoende werkingsmiddelen beschikt om deze opdracht uit te voeren bovenop de rest van zijn takenpakket. Hetzelfde geldt voor de Vlaamse kabinetsarchieven, die in een dergelijke situatie volledig onder de verantwoordelijkheid van de Vlaamse Coördinerende Archiefdienst zouden vallen. Gezien de overlap tussen de publieke en private activiteiten van de kabinetten, is het nog maar de vraag in hoeverre het mogelijk of wenselijk is om ze een volledig statuut van publiek archief te geven.

Opvallend genoeg vallen de Vlaamse kabinetsarchieven volgens het Vlaamse Bestuursdecreet onder de Openbaarheid van Bestuur. Hoe deze openbaarheid in de praktijk geregeld wordt met archieven die worden bewaard door de privaatrechtelijke archiefdiensten of door particulieren, moet nog onderzocht worden.

In het Waalse Gewest en het Brussels Hoofdstedelijk Gewest zijn de kabinetsarchieven juist wel opgenomen in de archiefwetgeving. In de praktijk zijn er echter nauwelijks stappen ondernomen om deze bepalingen ook ten uitvoer te brengen.¹⁰ Het is niet geweten of en hoeveel kabinetsarchieven de gewestelijke archiefdiensten bewaren. Het is evenmin bekend hoe ze omgaan met het hybride privaat-publieke karakter van kabinetsarchieven.

Ondanks hun afhankelijkheid van het regeringslid, zijn kabinetten wel degelijk zelfstandige organisaties en zijn ze als archiefvormer van het regeringslid te onderscheiden. Bijgevolg zijn de kabinetsarchieven aparte organisatiearchieven en geen onderdeel van het persoonsarchief van het regeringslid in kwestie. Omdat kabinetten hun regeringslid ondersteunen bij zijn of haar privaat-politieke activiteiten, bevatten deze archieven echter wel elementen die men ook terugvindt in een persoonsarchief. Er is ook sprake van enige verwantschap tussen het persoonsarchief en de verschillende kabinetsarchieven van een politicus.

---

¹⁰ Er zijn zelfs gevallen bekend van kabinetsarchieven van Brusselse en Waalse ministers die aan het Rijksarchief of aan een van de Vlaamse privaatrechtelijke archiefdiensten zijn overgedragen in plaats van aan de gewestelijke archiefdiensten.

c. Documentvorming en archiefbeheer bij kabinetten

Via interviews met kabinetsmedewerkers werd er een beeld gevormd van de documentvorming en het archiefbeheer bij de kabinetten. Deze informatie vormde een belangrijke basis voor de samenstelling van de waarderingsmethodes tijdens de volgende fase van het project.

Door hun vlakke hiërarchie en flexibele werking zijn er binnen de kabinetten weinig formele werkingsprocedures en werkprocessen. Hierdoor kan ook de documentvorming sterk van kabinet tot kabinet variëren. Er is wel sprake van ‘typische kabinetsdocumenten’ die nagenoeg altijd in de archieven voorkomen en ook grotendeels dezelfde vorm behouden. Hieronder vallen onder meer de dossiers van de ministerraad, de dossiers inzake het dienstbetoon, de correspondentieregisters, etc. Deze reeksen zijn voorts altijd te koppelen aan één van de kabinetsfuncties. Tegenwoordig werken alle kabinetten zo goed als volledig digitaal.

Archiefbeheer is in veel kabinetten geen prioriteit en verder dan het opzetten van een centrale mappenstructuur op een netwerkschijf gaan ze meestal niet. Ook bij de vroegere kabinetten was de mate dat er aan archiefbeheer werd gedaan sterk afhankelijk van de persoonlijke interesse van de kabinetssecretaris, de kabinetschef en het regeringslid. Door dit gebrek aan eigen archiefbeheer worden veel kabinetsarchieven in een soms zeer wanordelijke staat overgedragen.

Uit de bijeenkomsten van de klankbordgroep is gebleken dat alvast een deel van de kabinetten openstaat voor een nauwere samenwerking met de archiefinstellingen om het archiefbeheer in betere banen te leiden. Er werd gesuggereerd dat de archiefinstellingen al van bij het begin van de legislatuur de kabinetten kunnen begeleiden of opleidingen kunnen geven aan de kabinetsmedewerkers. Ook de Kanselarijen kunnen hierbij betrokken worden.

d. Status quaestionis omtrent de verwerving en ontsluiting van kabinetsarchieven

Op basis van interviews met de projectpartners en een studie van de door hen gehanteerde procedures voor de overdracht en het beheer van kabinetsarchieven, werd de stand van zaken rond de verwerving en ontsluiting van kabinetsarchieven door de projectpartners in kaart gebracht. Naast het totale aantal verwerkte en onverwerkte archieven ging de aandacht hierbij ook uit naar het verwervingsbeleid van de projectpartners, de door hen gebruikte overdrachtsprocedures, de samenwerking met de kabinetten en de problemen die ze ondervonden bij het beheer en de ontsluiting van de bewaarde kabinetsarchieven.

Pas vanaf de jaren 1990 begonnen de archiefinstellingen met de systematische verwerving van kabinetsarchieven. Voordien gebeurden overdrachten enkel op initiatief van de archiefvormer of bewaargever van het archief. Een groot deel van de toenmalige kabinetsarchieven werd echter nooit overgedragen en is hoogstwaarschijnlijk volledig vernietigd. Dankzij het actieve verwervingsbeleid gaan er tegenwoordig nog maar weinig kabinetsarchieven verloren, maar de overdracht gebeurt niet altijd probleemloos. Omdat de overdrachtsprocedure pas wordt opgestart naar het einde van de legislatuur toe, gebeuren de overdrachten vaak chaotisch en pas op het allerlaatste moment. Uit de ervaringen van de projectpartners blijkt dat een goede communicatie en het opbouwen van een vertrouwensband cruciaal zijn voor het goede verloop van een overdracht. Indien de kabinetsmedewerkers het archief in goede orde overdragen, is er meestal geen nood aan een bijkomende ontsluiting.

Het aantal kabinetsarchieven dat door elke projectpartner wordt bewaard, wordt gegeven in onderstaande tabel:¹¹

Instelling	Aantal bewaarde archieven	Omvang (papier)	Omvang (digitaal)
ADV N	14 kabinetsarchieven	1.300 strekkende meter	20 GB
Amsab-ISG	67 kabinets- en persoonsarchieven	1.107 strekkende meter	17 digitale collecties
KADOC-KU Leuven	40-tal kabinets- en persoonsarchieven	Ca. 4.500 strekkende meter	Enkele GB
Liberas/Liberaal Archief	49 kabinetsarchieven	Ca. 2.800 strekkende meter	Geen informatie
Rijksarchief	60-tal kabinetsarchieven	Ca. 4600 strekkende meter	Geen informatie

De focus van de archiefinstellingen ligt op de verwerving van kabinetsarchieven, en nauwelijks op de selectie en ontsluiting. Hierdoor blijven de meeste kabinetsarchieven na de overdracht nog lange tijd onverwerkt in het archiefdepot staan. In combinatie met de doorgaans grote interne wanorde zorgt de omvang van kabinetsarchieven ervoor dat de ontsluiting een grote investering is van tijd en werkmiddelen. Omdat de meeste kabinetsarchieven na de overdracht voor 30 jaar gesloten blijven en er vanuit de onderzoekswereld vooralsnog weinig vraag is naar deze archieven, verkiezen de archiefinstellingen om hun werkmiddelen in andere archieven te investeren. Daarenboven bemoeilijkt het gebrek aan kennis over de structuur en werking van de kabinetten de identificatie en contextualisering van de archiefstukken. De meerderheid van de kabinetsarchieven zijn bijgevolg enkel ontsloten via een overdrachtslijst, en zelfs dat is niet altijd gegarandeerd.

Van selectie binnen de kabinetsarchieven is er nauwelijks sprake. Tijdens de interviews werd er beklemtoond dat er momenteel niet genoeg inzichten zijn opgebouwd rond het belang en de waarde van afzonderlijke stukken en reeksen uit kabinetsarchieven om een verantwoorde selectie uit te voeren. Selectie wordt gezien als een potentiële hulp bij het reduceren van de kabinetsarchieven tot een meer hanteerbare omvang, maar er moet voorzichtig en weloverwogen mee worden omgegaan.

Terwijl de verwerving van kabinetsarchieven over het algemeen vrij goed verloopt, hebben de archiefinstellingen vooral nood aan een werkkader voor het beheer van de verworven kabinetsarchieven. De voorkeur wordt gegeven aan een werkinstrument dat een duidelijke omkadering biedt voor de selectie, ontsluiting en valorisatie van deze archieven. Een ontsluitingsmodel op basis van de kabinetsfuncties lijkt de meeste kans op succes te hebben.

e. Waarderingsmethodes in België en het buitenland

Waarderen kan op verschillende manieren een rol spelen binnen de archiefsector, om te beginnen bij de verwerving van private archieven. Een archiefinstelling kan via macrowaardering nagaan of een archief inhoudelijk aansluit bij het eigen collectieplan en of een archief dankzij zijn inhoud of context interessant/belangrijk genoeg is om permanent te bewaren. Ten tweede kan waarderen een hulpmiddel vormen bij het beheer van de bewaarde archieven. Op archiefniveau kan via waardering worden vastgelegd welke archieven interessanter of waardevoller zijn en bijgevolg prioriteit krijgen bij de ontsluiting. Waardering op reeks- en stukniveau kan niet alleen de basis leggen voor een verantwoord

¹¹ Een uitgebreide tabel is te vinden op p. 40 van het onderzoeksrapport.

selectiebeleid, maar helpt de archivaris ook bij de valorisatie van het archief en de communicatie naar de eindgebruikers toe.

De waardering van private archieven kan op twee niveaus plaatsvinden:

- **Macrowaardering:** brengt de inhoudelijke klemtonen en accenten van het archief in zijn geheel in kaart en stelt de vraag naar het belang van de context en de archiefvormer. Via macrowaardering kan het archiefbeheer beter worden afgesteld op de prioriteiten die de archiefinstelling wil leggen.
- **Microwaardering:** onderzoekt de waarde van afzonderlijke stukken en reeksen binnen de context van het archief. Microwaardering vormt het vooronderzoek en de voorbereiding voor de selectie en/of valorisatie van afzonderlijke archiefdocumenten.

Uit een analyse van de waarderingmethoden die in Vlaanderen het meest werden gebruikt, bleek dat geen enkele methode echt geschikt was voor de waardering van kabinetsarchieven, en bij extensie private archieven in het algemeen. Hoewel het achterliggende principe van waarden (vastleggen van de waarde van een collectie door systematisch een reeks criteria af te gaan) wel degelijk toepasbaar is op archieven, schieten de bestaande methodes tekort in de criteria die ze hiervoor hanteren. Problematisch is dat deze methodes niet genoeg rekening houden met de context van het archief en de archiefvormer, zaken die nochtans essentieel zijn voor archieven. Daarnaast gebruiken ze ook criteria die voor kabinetsarchieven irrelevant zijn.

De methode die was opgesteld door het Vlaams Architectuur Instituut (VAi) vormde een belangrijke inspiratiebron voor hoe een archiefgerichte waarderingmethode er uit kon zien.¹² Met name het opdelen van de waarderingcriteria in vier categorieën (*Kenmerken van het archief*, *Betekenis van de archiefvormer*, *Betekenis van het archief* en *Gebruikswaarde van het archief*) bleek een waardevolle insteek die ook voor dit project gebruikt kon worden.

Aangezien de bestaande methodes niet geschikt waren voor kabinetsarchieven, werd er besloten om een eigen waarderingmethode uit te werken. Deze methode hanteerde dezelfde achterliggende principes als de bestaande waarderingmethoden, maar zou gebruikmaken van criteria die specifiek waren opgesteld voor kabinetsarchieven. Op basis van deze methode zou er in de toekomst een algemeen waarderingmodel voor private archieven ontwikkeld kunnen worden. Het projectteam koos ervoor om twee afzonderlijke methodes te ontwikkelen: één voor de macrowaardering van kabinetsarchieven en één voor de microwaardering.

---

¹² W. LOWET, Rapport: naar een blauwdruk voor een architectuurcollectie Vlaanderen, Antwerpen, 2018.

7.2 Macrowaardering

De essentie van de voor dit project ontwikkelde methode voor macrowaardering, zijnde het aftoetsen van de waarde van een archiefcollectie aan de hand van op voorhand vastgelegde criteria, verschilt niet van de reeds bestaande methodes. Wel werden de criteria specifiek op kabinetsarchieven toegespitst. De alzo bekomen waarderingsmethode kan enkel gebruikt worden voor kabinetsarchieven, maar vormt wel de aanzet voor een meer algemene waarderingsmethode voor private archieven.

Als basis voor het eigen waarderingsmodel zijn de volgende waarderingsmethodes gebruikt:

- *Significance 2.0*¹³
- *Reviewing Significance 3.0*¹⁴
- *Op de museale weegschaal*¹⁵

De *Basisnormen waarden* van FARO vormden het overkoepelend kader waarbinnen de criteria werden samengesteld. Het waarderingsproject van het Vlaams Architectuur Instituut zorgde voor bijkomende inspiratie over het opnemen van de archiefvormer in het waarderingsmodel en het structureren van de gebruikte criteria.

De criteria werden ondergebracht in vier categorieën:

- a) **Kenmerken:** Kenmerken vormen geen criteria op zich en zijn ook niet voldoende om er een volledig waardeoordeel op te baseren, maar zijn wel in staat om de algemene waardering in een positieve of negatieve zin te beïnvloeden.
- b) **Betekenis van de archiefvormer:** Aangezien archieven altijd tot stand komen als gevolg van de activiteiten van de archiefvormer, spreekt het voor zich dat die bij het waarden mee in rekening wordt gebracht. In het geval van kabinetsarchieven zijn vooral het profiel en de bevoegdheden van het regeringslid van belang.
- c) **Betekenis van het archief:** Deze categorie omvat de criteria voor de vormelijke en inhoudelijke waardering van het archief zelf.
- d) **Gebruikswaarde:** De criteria betreffende de mogelijke toepassingen van het kabinetsarchief vallen onder hun eigen categorie. De focus ligt hierbij vooral op wetenschappelijk onderzoek.

In de praktijk zullen bepaalde criteria altijd meer doorwegen op het eindoordeel dan andere criteria, ongeacht de doelstelling van waaruit wordt gewaardeerd. Daarenboven zijn bepaalde criteria niet op elk kabinetsarchief van toepassing. Om deze rangorde weer te geven, werd er een onderscheid gemaakt tussen primaire en secundaire criteria. Primaire criteria zijn altijd van toepassing en krijgen bij de waardering meer gewicht, terwijl secundaire criteria minder doorslaggevend zijn en bij sommige kabinetsarchieven niet van toepassing zijn.

In samenspraak met de stuurgroep stelde het projectteam de hieronder volgende criteria samen. Primaire en secundaire criteria worden aangeduid met respectievelijk (P) en (S). Voor een verdere toelichting van elk criterium, zie p. 22-24 van het werkinstrument.

---

¹³ R. RUSSEL en K. WINKWORTH, *Significance 2.0. A guide to asserting significance in collections*, Collections Council of Australia, 2009.

¹⁴ C. REED, *Reviewing Significance 3.0. A framework for assessing museum, archive and library collections' significance, management and use*, s.l., 2019.

¹⁵ Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed, *Op de museale weegschaal. Collectiewaardering in zes stappen*, Amersfoort, 2013.

a) Kenmerken

- Draggers van het archief
- Omvang
- Toegankelijkheid
- Materiële toestand en bewaring
- Beperkingen voor ontsluiting, raadpleging en gebruik

b) Betekenis van de archiefvormer

- Profiel en achtergrond van het regeringslid (P)
- Functie en bevoegdheden in de regering (P)
- Impact van het regeringslid en zijn of haar beleid (P)
- Perceptie van het regeringslid en zijn of haar beleid (P)

c) Betekenis van het archief

- Historische, sociaal-maatschappelijke en symbolische waarde (P)
- Relatie tot andere archieven (P)
- Volledigheid en ensemblewaarde (S)
- Representativiteit (S)
- Administratieve of juridische waarde (S)

d) Gebruikswaarde

- Onderzoekswaarde (P)
- Waarde voor doelgroepwerking (S)

Het projectteam heeft de bovenstaande criteria samengebracht in een waarderingsformulier. Dit formulier wordt ingevuld bij de registratie van een pas verworven archief, nog voor er enige verwerking heeft plaatsgevonden. De aldus bekomen waardering vormt de basis voor alle hierop volgende beslissingen inzake het beheer, de selectie en de ontsluiting van het kabinetsarchief in kwestie. Het formulier zelf wordt nadien toegevoegd aan het beheersdossier van het archief. Het formulier zal beschikbaar worden gemaakt op de website van Archiefbank.

De macrowaardering bouwt voort op de procedures die de archiefinstellingen hanteren bij de registratie van nieuw verworven archieven. Hierdoor kan het door de projectpartners makkelijk in de bestaande *workflow* worden opgenomen.

Het waarderingsformulier is op verschillende momenten voorgelegd aan de stuurgroep van het project. De stuurgroep was zeer positief over het concept en de uitwerking van het formulier, dat niet als omslachtig of moeilijk bruikbaar werd gezien. De stuurgroep bracht wel enkele verbeteringen aan. Zo moesten de criteria “Historische waarde” en “Sociaal-maatschappelijke waarde” tot één criterium worden samengevoegd. Hetzelfde gold voor de criteria “Waarde voor publiekswerking” en “Waarde voor onderwijs”. Daarnaast moest de omschrijving van een aantal criteria worden aangepast om duidelijker aan te geven waarnaar ze verwezen. Daar het formulier vooral door de archiefinstellingen gebruikt zal worden, was de feedback van de klankbordgroep minder van belang. Zij hadden overigens geen speciale opmerkingen over het formulier.

7.3 Microwaardering

In tegenstelling tot de macrowaardering, maakte het project voor de microwaardering van kabinetsarchieven geen gebruik van een traditionele waarderingstool. In de plaats daarvan werd er gekozen om een waarderingslijst samen te stellen. Deze lijst geeft een overzicht van alle documenten die in een kabinetsarchief kunnen voorkomen en koppelt daar meteen een waardeoordeel aan vast.

Het projectteam kwam tot de conclusie dat, hoewel een klassieke waarderingstool zeer geschikt was voor de waardering op archiefniveau (macrowaardering), dit minder het geval was voor afzonderlijke stukken en reeksen binnen een kabinetsarchief (microwaardering). Een kabinetsarchief bevat een honderdtal documenttypes en al makkelijk duizenden afzonderlijke stukken en dossiers.¹⁶ Het systematisch afgaan van elk document met een serie waarderingscriteria is niet alleen zeer tijds- en arbeidsintensief, maar vormt ook een oefening in herhaling aangezien opeenvolgende documenten uit eenzelfde reeks steeds dezelfde waardeoordelen zullen opleveren.

Daartegenover staat dat de inhoud van kabinetsarchieven, en bij extensie elk archieftype, tot op zekere hoogte voorspelbaar is. De inhoud van een archief hangt immers inherent vast aan de functies van de archiefvormer, die steeds bekend of makkelijk achterhaalbaar zijn. Veel archieftypes hebben ook steeds vaste en terugkerende elementen in de vorm van specifieke ‘standaarddocumenten’ en ‘standaardreeksen’. Het is dus mogelijk om een theoretisch model op te stellen voor de inhoud van een bepaald type archief. Dit model definieert de archiefdocumenten vanuit de functie die ze vervullen binnen de werking en activiteiten van de archiefvormer. Aangezien archiefdocumenten uit verschillende archieven (van hetzelfde type) die voortkomen uit dezelfde functie een vergelijkbare, zo niet dezelfde, waarde dragen, is het mogelijk om bepaalde types archiefstukken binnen het theoretisch model een a priori waardeoordeel te geven. De aard van archieven staat dus toe om een theoretische collectie op stuk- en reeksniveau te waarderen, en de resultaten hiervan toe te passen op de reële archieven. Deze manier van werken stelt ons in staat om vergelijkbare archieven snel en consequent te waarderen.

Deze benadering sloot aan op de verwachtingen van de projectpartners: zij wilden vooral een hulpinstrument krijgen waarmee kabinetsarchieven op stuk- en reeksniveau met een minimale bijkomende inspanning ontsloten en gevaloriseerd konden worden. Een klassieke selectielijst, die wel veel zegt over selectie, maar weinig over valorisatie, werd voor dit doel als minder geschikt beschouwd. Daarenboven zou een selectielijst te rigide zijn voor de grote vormelijke en inhoudelijke diversiteit van de kabinetsarchieven.

Voortbouwend op het bovenstaande concept van een theoretische waardering, koos het projectteam ervoor om in de plaats van een selectielijst een waarderingslijst op te stellen. Deze lijst geeft een overzicht van alle documenten en reeksen die in een kabinetsarchief kunnen voorkomen, en levert informatie over hoe deze documenten zich verhouden tot de archiefvormer en de bredere context van hun totstandkoming, over het mogelijke gebruik van deze documenten en over hun uiteindelijke waarde. De waarderingslijst vormt een referentiekader voor de identificatie, situering en waardering van afzonderlijke documenten en reeksen van een kabinetsarchief.

De waarderingslijst vervult meteen ook de rol van selectielijst, daar er op basis van het waardeoordeel besloten kan worden om bepaalde archiefstukken al dan niet te vernietigen. Het toepassingsgebied van de waarderingslijst is echter breder dan louter selectie. De lijst geeft immers ook aan waarom een

---

¹⁶ Een kabinetsarchief haalt vlot een omvang van 100 strekkende meter. Er zijn ook kabinetsarchieven bekend die de kaap van 1 strekkende kilometer hebben overschreden.

bepaald archiefstuk waardevol is en bewaard moet blijven, en voor welke onderzoeksdoeleinden het gebruikt kan worden.

De samenstelling van de waarderingslijst werd uitgevoerd door de projectmedewerker, hierbij ondersteund door het projectteam. Op basis van bestaande inventarissen en plaatsingslijsten, literatuuronderzoek en interviews met gewezen en actieve kabinetsmedewerkers, werd er een overzichtslijst opgesteld van alle documenten uit een kabinetsarchief. De archiefstukken werden gedefinieerd en ingedeeld op basis van hun functie binnen de werking van het kabinet. Op deze manier hoefde er geen onderscheid te worden gemaakt tussen papieren en digitale archieven en kon de lijst gebruikt worden voor zowel oudere als hedendaagse kabinetsarchieven. Omdat de werking van de federale en Vlaamse kabinetten nagenoeg identiek is, hoefde er maar één waarderingslijst te worden opgesteld.

De basisversie van de waarderingslijst werd voorgelegd aan de stuurgroep voor feedback en verdere aanbevelingen. Op deze manier kon er makkelijk een consensus worden gevonden over de vorm en reikwijdte van de waarderingslijst.

Van elk type document werd de waarde bepaald aan de hand van een reeks criteria. Deze criteria, die verschillen van de criteria voor macrowaardering, werden opgesteld in samenspraak met de stuurgroep en zijn als volgt:

- a) Contextuele waarde
- b) Onderzoekswaarde¹⁷
- c) Ontsluitingswaarde
- d) Bewijswaarde

Op basis van deze criteria werd aan elk document een waarderingsgraad toegekend (“Zeer laag”, “Laag”, “Gemiddeld” en “Hoog”), die moest aangeven welke meerwaarde een bepaald document had voor het kabinetsarchief in zijn geheel.

Vervolgens werd er voor elk documenttype een fiche opgesteld die naast de beschrijving en de waarderingsgraad ook uitleg geeft bij de inhoud, de context en het gebruik van het document door de kabinetsmedewerkers. De fiche geeft eveneens aan wat de mogelijke onderzoekstoepassingen zijn van het archiefstuk en of er bepaalde overwegingen zijn die de waardering kunnen beïnvloeden.¹⁸ Alle fiches werden samengebracht in één lijst, die geordend werd volgens de functies van een kabinet (zie supra).

De waarderingslijst geeft een algemene beschouwing van de archiefstukken en de waarde die ze doorgaans hebben, maar laat genoeg ruimte aan de archivaris om zelf het stuk te interpreteren en te contextualiseren om zo de juiste beslissingen te nemen conform het collectiebeleid van de archiefinstelling. Het is dankzij deze flexibiliteit dat de waarderingslijst rekening kan houden met de grote diversiteit van de kabinetsarchieven. De aanbevelingen die de lijst doet over de bewaring, selectie en ontsluiting van kabinetsarchieven zijn geen absolute richtlijnen en in de praktijk kan ervan worden afgeweken.

De waarderingslijst werd op twee momenten voor feedback aan de klankbordgroep voorgelegd (11 maart en 20 juni 2019). Zowel de onderzoekers als de kabinetsmedewerkers waren hierbij zeer positief over de lijst. De feedback van de klankbordgroep bestond voornamelijk uit aanvullingen en bijkomende

---

¹⁷ De onderzoekswaarde werd gebaseerd op het overzicht van de onderzoeksmogelijkheden die kabinetten kunnen bieden (zie werkinstrument p. 16).

¹⁸ Er zijn archiefstukken die onder bepaalde omstandigheden een hogere of lagere waarde hebben dan is aangegeven op de documentfiche.

suggesties. De onderzoekers vonden dat de lijst voorzichtig genoeg omging met het toekennen van een waardeoordeel en niet te voorbarig stukken afvoerde. Ook de achterliggende criteria werden positief ontvangen.

De kabinetsmedewerkers waren daarenboven geïnteresseerd in de mogelijke toepassing van de waarderingslijst of een afgeleid product binnen hun eigen archiefbeheer. Op vraag van deze medewerkers is er op basis van de waarderingslijst een verkorte lijst opgesteld. Deze lijst geeft enkel de beschrijving van de stukken, hun bestemming (“Vernietigen” of “Bewaren”) en eventueel een bijkomende toelichting, en sluit qua vorm en functie meer aan bij de klassieke selectielijst. De bestemming van de archiefdocumenten is gebaseerd op de waarderingsgraad die ze hebben gekregen in de waarderingslijst. Stukken met een “Lage” of “Zeer lage” waardering mogen door het kabinet vernietigd worden. Deze stukken worden immers door de archivaris altijd afgevoerd, waardoor het geen zin heeft om ze met de rest van het archief over te dragen. Stukken met een “Gemiddelde” of “Hoge” waarde moeten wel door het kabinet bewaard worden. Met name voor de stukken van gemiddelde waarde is het aan de archivaris en niet aan het kabinet om te bepalen of ze al dan niet bewaard moeten worden.

De selectielijst en de volledige waarderingslijst kunnen een belangrijke rol spelen bij het beheer van het dynamische archief van de kabinetten. Reeds bij de aanvang van een nieuwe legislatuur zouden de projectpartners contact moeten opnemen met de kabinetten en een samenwerkingsverband opstarten. Naast het verspreiden van de waarderings- en selectielijsten kunnen de archiefinstellingen ook zorgen voor de opleiding en verdere begeleiding van de kabinetsmedewerkers. Door reeds tijdens de legislatuur het kabinetsarchief actief te beheren, kan het beter worden voorbereid op de uiteindelijke overdracht. Uit de sessies van de klankbordgroep is reeds gebleken dat er voor deze aanpak een draagvlak bestaat bij alvast een deel van de kabinetten. Diezelfde klankbordgroep stelde binnen dit kader ook voor om de FOD Kanselarij van de Eerste Minister en het departement Kanselarij en Bestuur bij dit proces te betrekken. De stuurgroep was eveneens overtuigd van de nood om de kabinetten actief te ondersteunen bij hun archiefbeheer.

Vanuit deze optiek kent het project een goede timing: tegen de tijd dat de nieuwe kabinetten kunnen aantreden (op Vlaams en federaal niveau), zullen het werkinstrument en zijn afgeleide producten volledig voltooid zijn en klaar voor gebruik door de archiefinstellingen en de kabinetten.

7.4 Werkinstrument

Alle resultaten van het project, zijnde het vooronderzoek, het waarderingsformulier, de waarderingslijst en de selectielijst, vormen samen een werkinstrument dat voortaan het kader zal vormen voor het beheer, de selectie, waardering en ontsluiting van kabinetsarchieven.

Omwille van het gebruiksgemak werd ervoor geopteerd om van het waarderingsformulier, de waarderingslijst en de selectielijst aparte documenten te maken, die zo nodig los van elkaar gebruikt kunnen worden. Het werkinstrument is dus te zien als een pakket van tools. De overige projectresultaten werden samengebracht in een algemeen begeleidend document, dat de volgende onderdelen bevat:

- a) Een contextstudie over de kabinetten;¹⁹
- b) Een toelichting van de voornaamste onderzoeksmogelijkheden die kabinetsarchieven bieden;
- c) De toelichting van het waarderingsformulier en de gebruikte criteria;
- d) De toelichting van de waarderingslijst.

Het werkinstrument helpt de archivaris bij het identificeren, contextualiseren, selecteren en valoriseren van kabinetsarchieven. De hoofddoelgroep van het instrument zijn de archivariissen van de archiefinstellingen die kabinetsarchieven bewaren en beheren.

Alle onderdelen van het werkinstrument zal worden verspreid onder de projectpartners, maar zullen ook op de website van Archiefbank Vlaanderen en via de *Toolbox waarden* van FARO vrij ter beschikking worden gesteld.

De projectpartners zullen instaan voor de verspreiding van de selectielijst, en eventueel ook de andere onderdelen van het werkinstrument, onder de kabinetten.

7.5 Casestudy

Algemeen

Hoewel zowel de stuurgroep als de klankbordgroep zeer positief waren over de waarderingstool en de waarderingslijst, achtte het projectteam het nodig om het praktisch gebruik van deze instrumenten uit te testen aan de hand van enkele casestudy's. Deze hadden een dubbel doel:

- 1) Nagaan of de instrumenten bruikbare resultaten konden opleveren;
- 2) Vastleggen in hoeverre de instrumenten praktisch waren in het gebruik.

Omdat hun opzet en uitwerking sterk van elkaar verschilden, werden de waarderingstool en de waarderingslijst elk in aparte casestudy's uitgetest.

De casestudy's werden uitgevoerd door de projectmedewerker. Uit praktische overwegingen werd er voor de testen gebruikgemaakt van de verwerkte en onverwerkte kabinetsarchieven die door ADVN worden bewaard. De projectmedewerker werd bij de uitvoering van de testen bijgestaan door het vaste personeel van ADVN.

Casestudy macrowaardering

De casestudy rond de macrowaardering bestond uit het invullen van het waarderingsformulier op basis van enkele voorbeeldarchieven. De aandacht van de studie lag op de volgende deelvragen:

- Is het mogelijk om op basis van het waarderingsformulier de archieven van elkaar te differentiëren?

---

¹⁹ Dit is een samenvatting van de belangrijkste punten uit het onderzoeksrapport. Het rapport zelf zal ook via de website van Archiefbank ter beschikking worden gesteld.

- Is het gebruik van het formulier praktisch?
- Zijn de criteria duidelijk?

Voor het uitvoeren van de casestudy werden tien kabinetearchieven geselecteerd, afkomstig van zeven verschillende politici. De meeste waren reeds ontsloten via een (tijdelijke) plaatsingslijst, maar twee archieven waren nog volledig onverwerkt. De gebruikte archieven zijn de volgende:

- AC77: Kabinetearchief Hugo Schiltz, Vlaams Gemeenschapsminister van Financiën en Begroting, 1981-1985;
- AC78: Kabinetearchief Hugo Schiltz, vice-eersteminister en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid, 1988-1991;
- AC80: Kabinetearchief Johan Sauwens, Vlaams Gemeenschapsminister van Openbare Werken en Verkeer, 1988-1992;
- AC115: Kabinetearchief André Geens, minister van Ontwikkelingssamenwerking, 1988-1991;
- AC348: Kabinetearchief Johan Sauwens, Vlaams Gemeenschapsminister van Verkeer, Buitenlandse Handel en Staatshervorming, 1992-1995;
- AC352: Kabinetearchief Vic Anciaux, staatssecretaris voor Buitenlandse Zaken van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest, 1989-1995;
- AC534: Kabinetearchief Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport, Brusselse Aangelegenheden, 1999-2002;
- AC588: Kabinetearchief Hektor De Bruyne, minister voor Buitenlandse Handel, 1977-1979;
- AC753: Kabinetearchief Els Van Weert, staatssecretaris voor Duurzame Ontwikkeling en Sociale Economie, 2004-2007;
- AC834: Kabinetearchief Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, 2004-2009.

De waardering vond plaats gedurende twee opeenvolgende sessies van telkens twee uur (2 en 5 augustus 2019). De projectmedewerker bereidde deze sessies voor door de formulieren al deels in te vullen.²⁰ Tijdens de sessies werden de waarderingsformulieren verder aangevuld en werden de criteria besproken. De focus van de discussie lag steeds op het waardeoordeel dat aan elk criterium gekoppeld moest worden. Op het einde van de oefening werden de resultaten met elkaar vergeleken.

De oorspronkelijke timing voorzag dat per sessie vijf archieven gewaardeerd konden worden. Tijdens de eerste sessie konden slechts vier archieven worden afgewerkt. Deze achterstand ontstond uit het feit dat de uitvoerders nog niet vertrouwd waren met het formulier zelf en het ontbreken van een goed referentiekader voor de toekenning van de waardeoordelen. Tijdens de tweede sessie kon de achterstand volledig worden ingehaald. De uitvoerders waren nu meer vertrouwd met het formulier en de gebruikte criteria, en dankzij de ervaringen van de eerste sessie konden de waardeoordelen sneller en eenduidiger worden toegekend.

Bij de eindvergelijking kon worden vastgesteld dat er duidelijke waardeverschillen waren tussen de bestudeerde archieven. Er waren archieven die systematisch hoog scoorden (vb. AC78) en archieven die over de hele lijn een lage waarde toegekend kregen (vb. AC115). De uiteindelijke waardeoordelen kwamen in grote lijnen overeen met de inschattingen die op voorhand voor elk kabinetearchief waren gemaakt. Binnen deze casestudy heeft het gebruik van het waarderingsformulier weliswaar geen echte verrassingen opgeleverd, wel heeft het ervoor gezorgd dat de gebruikte archieven op objectieve wijze met elkaar vergeleken konden worden. De verschillen in waarde manifesteerden zich vooral op het vlak

---

²⁰ Het ging hierbij vooral om basisinformatie over de archieven en de criteria betreffende de vorm en inhoud van elk archief.

van het profiel en de bevoegdheden van het regeringslid, de historische en inhoudelijke waarde van het archief en de onderzoekswaarde van het archief, niet toevallig allemaal primaire waarderingscriteria.

Op het einde van de waarderingsessies werd er gevraagd welke van de gewaardeerde archieven prioriteit zou krijgen bij een mogelijke ontsluiting. De voorkeur ging uit naar AC78, het kabinetsarchief van Hugo Schiltz als vicepremier en minister van Begroting en Wetenschapsbeleid. Als verantwoording voor deze keuze werden de volgende redenen gegeven:

- a) Het archief is toegankelijk voor raadpleging vanaf 2021, terwijl de meeste archieven nog langer gesloten moeten blijven. ADVN wil enkel archieven ontsluiten als ze ook meteen openstaan voor raadpleging.
- b) Het kabinetsarchief heeft een zeer hoge contextuele waarde. Hugo Schiltz was, zeker voor de Volksunie, een zeer prominent politicus die meermaals zijn stempel wist te drukken op de Belgische politieke geschiedenis. Archief AC78 vormt daarbij de neerslag van de enige keer dat Schiltz, die op dat moment aan het toppunt van zijn politieke macht zat, namens de Volksunie in de federale regering heeft gezeteld.
- c) Het archief zelf is relatief volledig en representatief voor een kabinetsarchief uit deze periode.

De contextuele waarde van het archief was in dit geval doorslaggevend. Dit geldt ook voor de archieven AC77 en AC348, respectievelijk de nummers twee en drie op de prioriteitenlijst. Bij AC348 speelde ook het gegeven mee dat er uit het kabinetsarchief van Johan Sauwens regelmatig juridische dossiers werden opgevraagd.

Bijkomende vaststellingen:

- a) De waardering verliep vlotter naarmate er voldoende referentiepunten waren voor de toekenning van specifieke waardeoordelen. Zodra de uitvoerders archieven waren tegengekomen met een heel hoge of heel lage waarde, werd het makkelijker om aan de overige archieven een passende waarde toe te kennen. Bij de samenstelling van het waarderingsformulier werd er expliciet voor gekozen om zelf geen expliciete referentiepunten te geven voor het toekennen van de waardeoordelen. Dit werd gezien als een te grote inmenging van het projectteam bij de toekomstige waardering van kabinetsarchieven. Het is beter dat de archiefinstellingen zelf hun referentiepunten definiëren, conform de inhoudelijke klemtonen die ze bij hun werking willen leggen.
- b) Het waarderingsformulier voorziet momenteel in drie verschillende waardeoordelen (“Laag”, “Gemiddeld” en “Hoog”). Dit is voldoende om een duidelijk onderscheid in waarde aan te geven, maar uit de praktijk blijkt dat er soms twijfelgevallen zijn waarbij het moeilijk is om een exact waardeoordeel toe te kennen. Bij dergelijke gevallen is het mogelijk om twee tussenniveaus toe te voegen: “Laag tot gemiddeld” en “Gemiddeld tot hoog”. Dit kan makkelijk worden gedaan en vereist geen aanpassing van het waarderingsformulier.
- c) Veel criteria bleken in de praktijk sterk met elkaar samen te hangen of vertoonden een grote mate van overlap. Zo liepen de criteria “Impact van het regeringslid” en “Perceptie van het regeringslid” in grote mate samen. Verder is de onderzoekswaarde van een archief (zowel voor de archiefvormer als voor specifieke thema’s) sterk afhankelijk van de historische, sociaal-maatschappelijke en symbolische waarde. Dit laatste is dan weer in grote mate afhankelijk van de functie en bevoegdheden van het regeringslid. Deze overlapping en onderlinge afhankelijkheid van de criteria is eigen aan archieven. Het werd niet nodig geacht om deze overlappende criteria met elkaar samen te smelten.
- d) Het werd als positief ervaren dat het “Profiel” en de “Functie en bevoegdheden” van het regeringslid als aparte criteria worden gehanteerd. Tijdens de casestudy is meermaals gebleken dat prominente politici soms onbelangrijke portefeuilles kregen en omgekeerd.

De ingevulde formulieren zullen door ADVN bewaard worden en gebruikt voor het beheer van de bewaarde kabinetsarchieven. Een exemplaar van het waarderingsformulier zal voortaan steeds worden ingevuld bij elke verwerving van een nieuw kabinetsarchief.

Casestudy microwaardering

De casestudy rond de waarderingslijst legde de focus op het gebruik van de lijst voor de selectie van kabinetsarchieven. Selectie is een belangrijke stap bij de ontsluiting van nieuwe of nog onverwerkte archieven, maar kan eveneens gebruikt worden om de omvang te reduceren van reeds ontsloten kabinetsarchieven. Het merendeel van de kabinetsarchieven wordt momenteel enkel ontsloten via een plaatsingslijst die is opgesteld bij de overdracht van het archief. Omdat er geen verdere verwerking of selectie is uitgevoerd, bevatten deze archieven nog veel overbodig materiaal dat geen meerwaarde biedt voor het archief. Dit is ook het geval voor de volledig onverwerkte kabinetsarchieven. Als de waarderingslijst geschikt is om de omvang van kabinetsarchieven significant te reduceren, dan wordt het voor de archiefinstellingen mogelijk om op termijn veel ruimte vrij te maken in de eigen archiefdepots. Door alle ballast af te voeren, zorgt selectie er ook voor dat de aandacht meer gevestigd wordt op de kernreeksen van een kabinetsarchief.

De selectie is uitgevoerd op twee verschillende kabinetsarchieven (in de bespreking zal er worden verwezen naar de archiefnummers):

- AC534: Kabinetsarchief Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport, Brusselse Aangelegenheden, 1999-2002.

Dit archief is reeds ontsloten via een plaatsingslijst, maar verder is er geen selectie op toegepast. Lengte: 68,6 strekkende meter;

- AC834: Kabinetsarchief Bert Anciaux, Vlaams minister van Cultuur, Jeugd, Sport en Brussel, 2004-2009.

Dit archief is onverwerkt en beschikt niet over een plaatsingslijst. Lengte: 255 strekkende meter.

De aandacht van de casestudy lag op de volgende elementen:

- a) **Toepasbaarheid en volledigheid van de waarderingslijst:** Komt de interpretatie van de documenten in de waarderingslijst overeen met hun gebruik in de realiteit? Zijn alle documenten van het onderzochte kabinetsarchief in de lijst terug te vinden? Zijn er duidelijke lacunes?
- b) **Effectiviteit van de waarderingslijst:** Is het mogelijk om via de waarderingslijst een effectieve selectie uit te voeren? Kan er een significant deel van het archief worden afgevoerd?

Voor de selectie van AC534 werd in een eerste fase enkel de plaatsingslijst gebruikt. De documenten op de lijst werden vergeleken met de beschrijvingen van de waarderingslijst. Op basis hiervan kon voor een groot aantal documenten worden uitgemaakt of de stukken bewaard of vernietigd moesten worden. Veel beschrijvingen op de plaatsingslijst waren echter te beknopt en gaven niet genoeg informatie om de archiefstukken te identificeren en te selecteren. Deze stukken werden in een tweede fase fysiek gecontroleerd en vergeleken met de beschrijvingen in de waarderingslijst. Op deze manier kon voor alle archiefstukken worden bepaald of ze bewaard of vernietigd moesten worden.

De effectiviteit van de selectie op archief AC534 wordt het beste gemeten aan het percentage stukken dat bewaard en vernietigd moest worden. Van de 68,6 strekkende meter (686 archiefdozen in totaal)

moest 30,8 meter bewaard blijven en kon 24,7 meter rechtstreeks worden afgevoerd. De overige 13,1 meter bestond uit de dossiers van de ministerraad. In onderling overleg met de hoofdarchivaris van ADVN werd besloten uit deze dossiers alle bijlagen te verwijderen maar de agenda's, notulen en adviesnota's te bewaren.²¹ Na deze schoning op stukniveau bleef ongeveer 15 % van het originele volume van de dossiers over, wat overeenkomt met 1,9 strekkende meter.

Onderstaande tabel geeft een overzicht van de voornoemde cijfers. Voor de duidelijkheid wordt er een onderscheid gemaakt tussen de dossiers van de ministerraad, waarop een schoning op stukniveau is toegepast, en de rest van het archief, dat enkel op doosniveau is geschoond.

	Aantal strekkende meter			Percentage		
	Ministerraad	Rest van het archief	Totaal	Ministerraad	Rest van het archief	Totaal
Te bewaren	1,9	30,8	32,7	2,8%	44,9%	47,7%
Te vernietigen	11,2	24,7	35,9	16,3%	36%	52,3%
Totaal	13,1	55,5	68,6	19,1%	80,9%	100%

Op basis van de huidige waarderingslijst bleek dat ongeveer de helft van AC534 in feite kon worden afgevoerd. De omvang van het archief werd gereduceerd van 68,6 strekkende meter tot 32,7 strekkende meter. De archiefdocumenten en -reeksen die werden afgevoerd, bestonden voornamelijk uit:

- Overbodige en nutteloze documenten (lege formulieren, etc.);
- Documenten die geen significante informatie bevatten of een meerwaarde boden voor het archief;
- Documenten die bij andere archiefvormers beter werden bewaard.

De geselecteerde stukken waren allemaal documenten die in de waarderingslijst een waardering “Laag” of “Zeer laag” hadden gekregen. In de meeste gevallen ging het om aansluitende reeksen die makkelijk van de rest van het kabinetsarchief onderscheiden konden worden.

AC834 was nog niet verwerkt en bevond zich nog in de verhuisdozen waarin het archief was overgedragen. De dozen waren duidelijk gelabeld, maar de verschillende reeksen zaten in grote mate door elkaar. Een gedetailleerde selectie zoals bij AC534 was voor deze case niet mogelijk. Uiteindelijk werd ervoor gekozen om het archief globaal door te nemen en vooral aandacht te besteden aan de duidelijk omliggende reeksen die per direct afgevoerd konden worden. In plaats van een volledige selectie werd er dus enkel een preselectie uitgevoerd. Een meer gedetailleerde selectie en ontsluiting was binnen de timing van het project niet mogelijk en zal op een latere datum door een medewerker van ADVN worden uitgevoerd.

Net als bij AC534 was er bij AC834 een uitgebreide reeks dossiers van de ministerraad aanwezig. Deze reeks werd op dezelfde manier uitgedund door alle bijlagen te verwijderen. Opnieuw bleef er ongeveer 15 % van het originele volume over.

---

²¹ Voor een meer uitgebreide bespreking van de problematiek rond de ministerraadsdossiers en de hiervoor uitgewerkte oplossing, zie p. 28-30 van het werkinstrument.

De resultaten van de selectie bij AC834 worden gegeven in onderstaande tabel:

	Aantal strekkende meter			Percentage		
	Ministerraad	Rest van het archief	Totaal	Ministerraad	Rest van het archief	Totaal
Te bewaren	6,8	180	186,8	2,7%	70,6%	73,3%
Te vernietigen	38,2	30	68,2	14,9%	11,8%	26,7%
Totaal	45	210	255	17,6%	82,4%	100%

Bij beide archieven bleek de waarderingslijst te voldoen aan de verwachtingen:

- a) *Toepasbaarheid en volledigheid*: Alle documenten uit de testarchieven konden in de waarderingslijst worden teruggevonden. Sommige documenten stonden er niet rechtstreeks in, maar de uitleg op de fiches van verwante of gelijkaardige documenten volstond om de stukken alsnog een plaats te geven. Een zekere mate van interpretatie is dus soms wel vereist bij het gebruik van de waarderingslijst. Bij een paar archiefstukken bleek dat de beschrijvingen of toelichtende teksten van de waarderingslijst de aard van het document niet helemaal dekten. De waarderingslijst is aangepast om deze gaten beter op te vullen. De waarderingslijst leek verder geen lacunes te vertonen. Er ontbraken geen fiches en er was geen nood om nieuwe fiches toe te voegen.
- b) *Effectiviteit*: Uit de bovenstaande cijfers is gebleken dat via de waarderingslijst de omvang van een kabinetsarchief significant kan worden gereduceerd. Afhankelijk van de inhoud van het kabinetsarchief in kwestie kan er via de waarderingslijst 25 % tot 50 % van het archiefmateriaal probleemloos worden afgevoerd. Opvallend genoeg vertegenwoordigden in beide archieven de dossiers van de ministerraad ongeveer een vijfde van het volledige archief. Verder gebruik van de waarderingslijst moet uitwijzen of deze cijfers representatief zijn.

De resultaten van beide casestudy's zullen worden meegenomen bij de verdere verwerking van de bestudeerde archieven. Bij AC534 zullen de dossiers die in aanmerking komen voor selectie afgevoerd worden. De verdere ontsluiting van AC834 zal voortbouwen op de preselectie die reeds is toegepast op het archief. De waarderingslijst zal in de toekomst ook gebruikt worden voor de verdere ontsluiting van kabinetsarchieven.

Evaluatie

De uitgevoerde casestudy's bewijzen dat zowel het waarderingsformulier als de waarderingslijst niet alleen praktisch zijn in het gebruik, maar dat ze ook effectief resultaten opleveren. De resultaten van de casestudy's sluiten mooi aan bij de positieve feedback die de stuurgroep en de klankbordgroep op de instrumenten hebben gegeven.

8. Communicatie en kennisdeling

Het onderzoeksrapport en het werkinstrument worden door Archiefbank Vlaanderen op haar website ter beschikking gesteld. Via de projectpartners zullen de waarderingslijst en de selectielijst onder de archiefvormers verspreid worden.

De communicatie met het brede publiek, met als hoofddoelgroepen de onderzoekers en archivariissen, verliep via verschillende kanalen.

Wetenschappelijke artikels

- Voor *WT. Tijdschrift voor de geschiedenis van de Vlaamse beweging*, uitgegeven door ADVN, werd een artikel voorbereid over de geschiedenis en het maatschappelijke belang van kabinetten en de onderzoeksmogelijkheden die kabinetsarchieven kunnen bieden voor historici.
- Voor *META*, het tijdschrift van de Vlaamse Vereniging voor Bibliotheek, Archief en Documentatie (VVBAD), werd een artikel geschreven over het gebruik van waarderingsstechnieken bij het archiefbeheer en de toepassing ervan op kabinetsarchieven.
- Voor de archiefrubriek van *Contemporanea*, het tijdschrift van de Belgische Vereniging voor Nieuwste Geschiedenis (BVNG), werd een kort digitaal artikel geschreven dat het project en zijn resultaten voorstelt.

Nieuwsbrieven

Beknopte kennisgevingen over het project werden gecommuniceerd via de volgende nieuwsbrieven:

- *ADVN-mededelingen*
- Nieuwsbrief Archiefbank Vlaanderen

Informatie over het project, samen met de opgestelde documenten, werd gepubliceerd op de website van Archiefbank Vlaanderen. Op de websites van de projectpartners werd een korte kennisgeving geplaatst. Tot slot werd ook de *Toolbox waarden* van FARO aangevuld met informatie over het project.

Om het project en zijn resultaten uitgebreid te kunnen voorstellen, organiseerde Archiefbank, buiten het oorspronkelijke projectplan, op 25 september 2019 een studienamiddag in het Algemeen Rijksarchief te Brussel. Het Rijksarchief trad op als gastheer voor deze studiedag. De kern van de studiedag werd gevormd door de voorstelling van het project en het werkinstrument. Verder werden er presentaties gegeven door leden van de stuurgroep en de klankbordgroep om zo de visie van de verschillende belanghebbenden van het project weer te geven. Het doelpubliek van de studiedag bestond uit archivariissen, onderzoekers (politicologen, bestuurskundigen, historici), studenten en (gewezen) kabinetsmedewerkers.

Tot slot nam de projectmedewerker in de loop van het project deel aan verschillende door FARO georganiseerde activiteiten, met name de intervisies van de pilootprojecten en de FARO-studiedag over waarden van 26 maart 2019.

9. Evaluatie en vervolgstappen

Het pilootproject werd aangevat met de volgende doelstellingen (zie ook p. 3):

- 1) Het creëren van een werkkader voor de waardering en ontsluiting van kabinetsarchieven;
- 2) Het verschaffen van duidelijkheid over het wettelijke statuut van kabinetsarchieven en de verhouding tussen het private en publieke karakter van deze archieven;
- 3) Het leggen van een eerste basis voor een algemene tool voor de waardering van privaatrechtelijke archieven.

Doelstelling 1

De heersende problematiek inzake de ontsluiting van kabinetsarchieven kwam voort uit een algemeen gebrek aan informatie over zowel de kabinetten als hun archieven. De archiefinstellingen die kabinetsarchieven bewaren beschikten over onvoldoende achtergrondkennis om deze archieven op een afdoende wijze te kunnen ontsluiten.

Het project is erin geslaagd om alle beschikbare informatie over kabinetten en hun archieven samen te brengen en te presenteren in de vorm van het onderzoeksrapport en het werkinstrument. Dankzij deze informatie kunnen de projectpartners en andere archiefinstellingen de door hen bewaarde kabinetsarchieven beter plaatsen binnen hun originele context en op die manier sneller en efficiënter schonen. Dit kan op termijn voor de archiefinstellingen een significante plaatswinst in de archiefdepots opleveren. Ten slotte hebben ook onderzoekers baat bij deze informatie, aangezien ze zo beter kunnen inschatten welke informatie ze daadwerkelijk kunnen vinden in een kabinetsarchief.

Naast de contextuele informatie bevat het werkinstrument ook een waarderingsformulier en een waarderingslijst voor kabinetsarchieven. Het waarderingsformulier stelt de archiefinstellingen in staat om hun werkingsmiddelen efficiënter in te zetten door prioriteit te geven aan de belangrijkste kabinetsarchieven. De waarderingslijst vormt dan weer een centraal hulpmiddel voor de ontsluiting, selectie en valorisatie van de archieven op reeks- en stukniveau. Zonder deze lijst zal de ontsluiting van kabinetsarchieven veel trager verlopen.

Voor de volledigheid zou de verzamelde informatie in de toekomst moeten worden aangevuld met gegevens over de provinciale en gemeentelijke kabinetten en de mate dat hun archieven afwijken van de ministeriële kabinetsarchieven.

Doelstelling 2

De projectmedewerker heeft gepoogd om alle relevante wetgeving rond de kabinetten en hun archieven te verzamelen, samen met de visies van de betrokken partners op dit vraagstuk. Naast een overzicht van het wettelijke en 'reële' statuut van de kabinetsarchieven, werden ook de praktische gevolgen van dit statuut in kaart gebracht. Op aanraden van de stuurgroep werd de nadruk gelegd op het louter verzamelen en presenteren van alle relevante informatie. Eigen aanbevelingen over mogelijke veranderingen aan het wettelijke statuut werden achterwege gelaten.

De kabinetsarchieven van het Brussels Hoofdstedelijk Gewest en het Waalse Gewest tonen weliswaar aan dat er een precedent is om kabinetsarchieven te beschouwen als pure publieke archieven, in realiteit is de situatie veel complexer. Zo zijn de kabinetten zelf niet te omschrijven als uitsluitend private of publieke entiteiten, maar is er juist sprake van een hybride publiek-privaat karakter. Hetzelfde geldt voor de kabinetsarchieven, die bestaan uit in elkaar overlopende publieke en private onderdelen. Dit hybride karakter brengt een sterke nuance aan op de klassieke tweedeling die doorgaans wordt gemaakt tussen publieke en private archieven.

De projectpartners zelf achten het momenteel niet realistisch om het wettelijk statuut van de kabinetsarchieven te veranderen, tenzij daar van staatswege bijkomende werkingsmiddelen tegenover worden geplaatst. De huidige regeling, waarbij de kabinetten terecht kunnen bij de verschillende privaatrechtelijke archiefinstellingen of – in het geval van federale kabinetten – bij het Rijksarchief, is de meest praktische. De last van het beheer en de ontsluiting van de kabinetsarchieven wordt immers over verschillende instellingen verdeeld. Wel vereist deze regeling een goede samenwerking en onderlinge communicatie tussen de bewarende instellingen. Archiefbank Vlaanderen kan hierbij een belangrijke rol blijven spelen, waarbij Archiefpunt het platform bij uitstek kan worden om informatie over de kabinetsarchieven van de verschillende politieke families te centraliseren.

Doelstelling 3

De ambitie van Archiefbank Vlaanderen is om op termijn een algemene waarderingsstool te ontwikkelen voor private archieven. Dit pilootproject heeft alvast bewezen dat het mogelijk is om waarderingsstechnieken in te zetten bij het archiefbeheer, en dat dit een reële meerwaarde kan bieden. De casus rond kabinetsarchieven toont aan dat er voor specifieke archieftypes makkelijk een waarderingsmethode kan worden samengesteld.

Hoe kunnen de resultaten van dit project omgezet worden naar een meer algemeen waarderingsmodel voor privaatrechtelijke archieven? Het waarderingsformulier en de waarderingslijst voor kabinetsarchieven zijn uiteraard te gespecialiseerd om rechtstreeks op andere types archieven te kunnen toepassen, maar dit verhindert niet dat de achterliggende principes en methodes gebruikt kunnen worden om volgens dezelfde lijnen een algemeen model samen te stellen. Het is alvast aan te raden om voor archieven de opdeling tussen macrowaardering en microwaardering te handhaven. Bij de kabinetsarchieven is reeds gebleken dat beide niveaus een verschillende aanpak vereisen, en voor de overige private archieven zal dit niet anders zijn.

De methode voor macrowaardering kan het makkelijkst naar een algemeen model worden omgezet. Een algemeen waarderingsformulier behoudt dezelfde indeling (“Kenmerken”, “Belang van de archiefvormer”, “Belang van het archief”, “Gebruikswaarde”), maar gebruikt meer generische waarderingscriteria. Met name de criteria inzake de archiefvormer en de context van het archief moeten in dat opzicht zeer breed worden opgevat. In principe kunnen via dit algemene/generische formulier alle soorten private archieven gewaardeerd worden.

Door specifieke criteria aan te passen, toe te voegen of weg te nemen, kunnen er makkelijk varianten van het basisformulier worden opgesteld voor de waardering van specifieke archieftypes. Het is met andere woorden mogelijk om een modulair systeem op te stellen waarbij de algemene waarderingsstool de basis vormt voor gespecialiseerde, op maat gemaakte tools. Archiefbank Vlaanderen kan de algemene waarderingsstool opstellen, evenals een aantal varianten voor veelvoorkomende archieftypes (bijvoorbeeld bedrijfsarchieven, verenigingsarchieven). Via de verspreiding van richtlijnen zouden de archiefinstellingen in staat moeten zijn om ook zelf varianten op de algemene tool samen te stellen. Archiefbank kan vervolgens, in samenwerking met bijvoorbeeld de VVBAD, instaan voor de verdere verspreiding van deze varianten.

Binnen de werking van Archiefbank kan de macrowaardering gebruikt worden als hulp bij de (her)bestemming van private archieven. Mits er gebruik wordt gemaakt van de juiste criteria, kan via een waardering de aard en het karakter van een archief makkelijk worden achterhaald. Door het waardeoordeel te vergelijken met de collectieprofielen van diverse archiefinstellingen, kan een gepaste bewaarinstelling gevonden worden. Voor de archiefinstellingen kan macrowaardering een rol spelen bij de verwerving van archieven en bij het nemen van beslissingen rond digitalisering, valorisatie,

restauratie, etc. Naast de historische, praktische, emotionele en symbolische waarde van de archieven, zou hierbij bijvoorbeeld ook het geografische kader (lokaal, regionaal of nationaal belang) een rol moeten spelen.

Voor de microwaardering van private archieven is het model van de waarderingslijst veelbelovend. Omdat een waarderingslijst per definitie een gespecialiseerd hulpmiddel is, is een algemene of generische waarderingslijst geen optie. Wel kunnen er voor afzonderlijke archieftypes waarderingslijsten worden samengesteld.

De waarderingslijst kan in de eerste plaats worden gebruikt als selectielijst of als basis voor de samenstelling van een selectielijst. Omdat een waarderingslijst de expertise over een specifiek archieftype mee vastlegt en helpt verspreiden, is het een medium voor kennisdeling binnen en tussen de verschillende archiefinstellingen. Voor sommige archieftypes bestaan er reeds hulpstukken en richtlijnen, maar van een theoretische overzichtslijst van de inhoud van een archief is tot nu toe geen sprake geweest.

Waarderingslijsten en selectielijsten zijn complementair en kunnen naast elkaar worden gebruikt. De waarderingslijst vormt de basislijst waarin elk document uitgebreid wordt toegelicht en gecontextualiseerd, terwijl de selectielijst een beknopte en overzichtelijke aanbeveling geeft voor de bestemming van een archiefstuk. De meerwaarde van de waarderingslijst schuilt in het feit dat ze enerzijds een systematisch overzicht geeft van de inhoud en structuur van een privaat archief, maar tegelijk rekening houdt met de onderlinge variatie en diversiteit die zo kenmerkend is voor deze archieven.

Verankering van de projectresultaten

De projectresultaten worden als volgt verankerd in de werking van de projectpartners en de andere betrokkenen:

- De projectpartners integreren het werkinstrument in hun eigen werking. Via het waarderingsformulier worden de recent verworven kabinetsarchieven naar waarde geschat, wat een invloed heeft op de beslissingen inzake archiefbeheer en valorisatie. De waarderingslijst, samen met de contextstudie, vormt het centrale hulpmiddel voor de ontsluiting en schoning van de bewaarde kabinetsarchieven. Dankzij de waarderingslijst kunnen ook medewerkers zonder voorafgaande kennis van de kabinetsarchieven op korte tijd worden ingezet voor de verwerking van deze archieven. Het werkinstrument en het onderzoeksrapport zullen online ter beschikking worden gesteld zodat ook de archiefinstellingen die niet rechtstreeks bij het project betrokken waren, kunnen gebruikmaken van deze documenten.
- De resultaten van de casestudies worden door ADVN geïmplementeerd. De ingevulde waarderingsformulieren worden bewaard en kunnen voortaan als referentiedocument gebruikt worden bij het beheer van de bewaarde kabinetsarchieven. Zij zullen elk aan het overeenkomstige archiefdossier worden toegevoegd. De dossiers van archief AC534 die volgens de waarderingslijst in aanmerking komen voor selectie, worden afgevoerd. De verdere ontsluiting van archief AC834 zal voortbouwen op de preselectie die reeds is uitgevoerd en zal gebeuren met behulp van de waarderingslijst.
- Via de projectpartners zal de selectielijst, en indien nodig ook de waarderingslijst, verdeeld worden onder de kabinetten. Dit zal gebeuren als deel van de contacten die de bewaarinstellingen opbouwen met de kabinetten om het beheer van hun dynamische archief mee te sturen. De projectpartners zullen instaan voor de begeleiding van de kabinetten bij het gebruik van deze documenten.

Omdat het project op tijd was afgerond, zullen de projectpartners de selectielijst (en eventueel de waarderingslijst) kunnen gebruiken bij de voorbereiding van de overdracht van de kabinetsarchieven van de afgelopen legislatuur. Nadien zullen de projectpartners in staat zijn om deze instrumenten te gebruiken bij het opbouwen van de contacten en de samenwerking met de nieuwe kabinetten.

Op termijn zouden er eventueel formele afspraken gemaakt kunnen worden tussen de kabinetten, de archiefinstellingen en respectievelijk de FOD Kanselarij van de Eerste Minister en het Departement Kanselarij en Bestuur. Dit zou de samenwerking tussen kabinetten en archiefinstellingen in sterke mate bevorderen.

- Archiefbank Vlaanderen zal het waarderingsformulier gebruiken als aanzet en basis voor de ontwikkeling van een algemeen waarderingsformulier voor private archieven. Dit kan eventueel worden uitgebreid met verschillende gespecialiseerde formulieren voor specifieke archieftypes. Op langere termijn kan ook de waarderingslijst gebruikt worden als model voor vergelijkbare lijsten. Op deze manier kan er voor een grote groep private archieven een gespecialiseerd ontsluitingsinstrument worden opgesteld. Het is aangeraden om voor de verdere ontwikkeling van zowel het waarderingsformulier als de waarderingslijst een specifieke werkgroep op te richten of een nieuw project te lanceren.

Verdere evaluaties

Naast de bovenstaande conclusies kunnen bij het algemene verloop van het project nog de volgende opmerkingen worden gemaakt:

- 1) De klankbordgroep bleek uiteindelijk te groot te zijn om intensief bij het project betrokken te kunnen worden. Het was moeilijk om geschikte data te vinden waarop iedereen bij elkaar kon komen, waardoor er nooit met de volledige groep vergaderd kon worden en er uiteindelijk maar twee sessies konden plaatsvinden. Daarenboven bleef de participatie van de klankbordgroep beperkt tot deze vergaderingen.

Voor toekomstige waarderingsprojecten is het aangeraden om te werken met een kleinere klankbordgroep die frequenter kan samenkomen en intensiever/actiever bij de uitwerking van het project betrokken kan worden. Uiteindelijk werd dit project volledig uitgewerkt door een *incrowd* van archivariissen en kon de klankbordgroep enkel feedback leveren op de resultaten die aan hen werden gepresenteerd. Bij een kleinere, meer betrokken groep kan de inhoudelijke bijdrage veel groter zijn.

- 2) De FARO-basisnormen voor een kwaliteitsvol waarderingstraject benadrukken het participatieve karakter van waarden en de nood om zo veel mogelijk belanghebbenden inhoudelijk bij de waardering te betrekken. Door het theoretische karakter van het project, bleef de participatie van externe belanghebbenden hier beperkt tot de deelname aan de klankbordgroep. Hen betrekken bij de fysieke waardering van een collectie, zoals gebruikelijk is bij klassieke waarderingsprojecten, was voor dit project dan ook geen optie. Daar er voor het waarden van archieven een zekere graad van achtergrondkennis inzake archiefbeheer nodig is, lijkt deze lage graad van participatie eigen te zijn aan archiefwaarderingsprojecten.

Binnen de archiefsector situeert de participatie van de betrokkenen, en met name de archiefvormer, zich dan ook niet zozeer bij de waardering zelf, maar wel bij de overdracht en het algemene beheer van de archieven, zaken die buiten het kader van het project vielen.

- 3) Tijdens het project is er geen aandacht besteed aan de problematiek rond geclassificeerde documenten. Afhankelijk van de bevoegdheden van het regeringslid, kunnen kabinetsarchieven

documenten bevatten die vallen onder de toepassing van de classificatiewet van 11 december 1998.²² Het is momenteel niet duidelijk hoe en of deze documenten aan het publiek mogen worden vrijgegeven.

Dit probleem kadert binnen de bredere discussie rond het classificeren en declassificeren van bestuursdocumenten, en moet via de wetgeving worden uitgeklaard. Onder meer het Rijksarchief is al langer vragende partij voor een duidelijk declassificeringsbeleid. Omdat het probleem van de geclassificeerde documenten verder gaat dan louter de kabinetsarchieven, is er uiteindelijk voor gekozen om dit buiten het kader van het project te laten.

Uit de praktijk blijkt overigens dat kabinetsarchieven met geclassificeerd materiaal niet worden overgedragen aan de archiefinstellingen, maar door de bevoegde administratie worden bijgehouden. Het kabinetsarchief van Jan Jambon, gewezen minister van Binnenlandse Zaken voor N-VA, is bijvoorbeeld niet overgedragen aan ADVN en wordt momenteel bewaard bij de FOD Binnenlandse Zaken. Hoewel het probleem niet verdwenen is, moeten we vaststellen dat er alvast bij de privaatrechtelijke archiefinstellingen geen kabinetsarchieven met geclassificeerde documenten worden bewaard.

Het probleem van de geclassificeerde documenten kadert ook binnen het vraagstuk rond de interactie tussen (semi-)privaatrechtelijke archieven en wetgeving met betrekking tot bestuursdocumenten. Vlaamse kabinetsarchieven vallen bijvoorbeeld onder de regels voor openbaarheid van bestuur, maar het is niet duidelijk of en hoe deze regels moeten worden toegepast bij de kabinetsarchieven die door de privaatrechtelijke archiefinstellingen bewaard worden.

- 4) Het hele project is steeds uitgewerkt met het oog op verspreiding binnen de Vlaamse en Belgische archiefinstellingen. Tot op zekere hoogte zijn de Belgische kabinetten uniek. Buurlanden als Frankrijk hanteren wel vergelijkbare systemen, maar de verschillen zijn groot genoeg dat een rechtstreekse overzetting van de projectresultaten naar een buitenlandse context niet mogelijk is. Andere landen, zoals Nederland, kennen officieel gezien zelfs geen kabinetten.²³ Daarenboven is er momenteel niet genoeg geweten over het archiefbeheer van de buitenlandse kabinetten om een rechtstreekse vergelijking met de Belgische situatie mogelijk te maken. Aangezien het project maar een beperkte impact kan hebben op het archiefbeheer van de buitenlandse kabinetten, is er voor gekozen om bij de verspreiding van de projectresultaten enkel te focussen op België, en Vlaanderen in het bijzonder. Wel kunnen de inzichten van het project rond het waarderen van archieven op termijn ook in het buitenland verspreid worden.

---

²² Wet van 11 december 1998 betreffende de classificatie en veiligheidsmachtigingen, veiligheidsattesten en veiligheidsadviezen.

²³ 'Kabinet' wijst in Nederland overigens op de regering zelf, en niet op de naaste medewerkers van de regeringsleden.